

Ce se poate observa pe teren în luna septembrie – repere

În limba latină *september* semnifică cea de-a șaptea lună a anului, deoarece, după calendarul roman, anul începea în martie. Popular i se spune *răpciune* și uneori *vinicer*. Stă sub semnul echinoxului de toamnă din 22, respectiv 23 septembrie, funcție de an, când ziua este egală cu noaptea.

Ciuperci comestibile:

Tremuricii sau urechiușele (*Tremellon gelatinosum*), drelele (*Auricularia mesenterica*), buretele-de-soc sau urechea-Iudei (*Auricularia auricula*), rămurelele sau opinticii (*Ramaria botrytis*), barba-caprei (*Clavaria flava*), creasta-cocoșului sau crețișoară sau și crețuscă (*Clavaria crispa*), porcanul sau buretele-uliului (*Sarcodon imbricatum*), buretele-țepos (*Hydnum repandum*), limba-boului (*Fistulina hepatica*), bureții-iepurești (*Polyporus umbellatus*), bureții-călugărești sau foalele-vacii (*Polyporus frondosus*), piciorul caprei (*Polyporus pes-caprae*), buretele-oilor (*Polyporus ovinus* și *Polyporus confluens*), urechea-nucului sau păstrăvul-de-nuc (*Polyporus squamosus*), trâmbița-piticilor sau trâmbița-morților sau și cornul-abundenței (*Craterellus cornucopioides*), bureții-galbeni (*Cantharellus cibarius*), trompeta-căprioarei (*Cantharellus tubaeformis*), *Cantharellus friesii*, păstrăvul-scailor (*Pleurotus eryngii*), buretele-cornet (*Pleurotus cornucopiae*), păstrăvul-de-fag sau găinușa-pădurii (*Pleurotus ostreatus*), *Hygrophorus penarius*, *Hygrophorus chrysodon*, *Hygrophorus poetarum*, *Hygrophorus olivaceoalbus*, buretele-bălos sau bureții-melcești (*Hygrophorus eburneus*), *Hygrophorus camarophyllus*, *Hygrophorus agathosmus*, *Hygrophorus russula*, *Hygrophorus pudorinus*, *Hygrophorus leucophaeus*, *Camarophyllus virgineus*, *Camarophyllus lacmus*, *Hygrocybe punicea*, *Hygrocybe conica*, *Hygrocybe nigrescens*, *Hygrophorus coccineus*, usturoiașii (*Marasmius alliaceus*), bureții-de-rouă (*Marasmius oreades*), cocârții (*Marasmius scorodonius*), *Laccaria amethystina*, pâlnia-brumată (*Laccaria laccata*), *Clitocybe odora*, *Clytocybe geotropa*, pâlnioara (*Clitocybe infundibuliformis*), *Clitocybe gibba*, *Clitocybe inversa*, *Clitocybe alexandri*, *Cantharellula umbonata*, gălbiorii-fâlși (*Hygrophoropsis aurantiaca*), ghebele (*Armillariella mellea*), giuganul (*Armillariella imperiale*), *Armillariella tabescens*, *Collybia butyracea*, *Collybia dryophila*, ghebele-de-stejar (*Collybia fusipes*), *Collybia platyphylla*, ghebele-tomnatice sau ciuperca-ulmului (*Collybia velutipes*), gheba-de-pădure (*Xerula longipes*), *Mucidula radicata*, *Lyophyllum decastes*, *Lyophyllum fumosum*, *Lyophyllum immundum*, *Lyophyllum infumatum*, *Lyophyllum connatum*, *Lyophyllum loricatum*, *Calocybe ionides*, *Tricholoma caligatum*, nicureții (*Tricholoma robustum*), roșcovanele (*Tricholoma rutilans*), buretele-călărețului (*Tricholoma flavovirens*), *Tricholoma orirubens*, *Tricholoma scalpturatum*, ciuperca-șoarecelui sau ciuperca-de-culoarea-pământului (*Tricholoma terreum*), porumbițele (*Tricholoma columbetta*), *Tricholoma portentosum*, *Tricholoma fucatum*, *Tricholoma goniospermum*, *Melanoleuca brevipes*, *Melanoleuca melaleuca*, *Leucopaxillus giganteus*, *Leucopaxillus paradoxus*, nicoretele-vânăț sau violetele (*Lepista nuda*), *Lepista nebularis*, *Lepista panaeola*, *Lepista sordida*, *Rhodocybe truncata*, sălcioara sau buretele-de-mușchi (*Clitopilus prunulus*), *Limacella guttata*, *Limacella glioderma*, crăița sau buretele-domnesc (*Amanita caesarea*), cucii (*Amanita rubescens*), *Amanita strobiliformis*, *Amanita ovoidea*, *Amanita spissa*, *Amanita aspera*, *Amanita vaginata*, *Volvariella bombycina*, ciuperca-de-paie (*Volvariella volvacea*), buretele-cerbilor (*Pluteus cervinus*), *Pluteus salicinus*, *Pluteus atromarginatus*, *Pluteus leoninus*, *Pluteus umbrosus*, *Pluteus curtissi*, ciuperca-de-cultură sau champignonul (*Agaricus bisporus*), ciuperca-albă termofilă (*Agaricus bitorquis*), ciuperca-de-câmp (*Agaricus arvensis*), ciuperca-de-bălegar (*Agaricus campestris*), ciuperca-de-pădure (*Agaricus silvaticus*, *Agaricus silvicola* și *Agaricus vaporarius*), *Agaricus augustus*, *Agaricus haemorrhoidarius*, *Agaricus comtulus*, pălăria-șarpelui (*Macrolepiota procera*), buretele-șerpesc-șofranu (*Macrolepiota rhacodes*), gheba-de-pășune (*Macrolepiota excoriata*), *Lepiota mastoidea*, gheba-de-brad (*Lepiota clypeolaria*), *Lepiota alba*, *Lepiota*

ventriosospora, buretele-cu-perucă (*Coprinus comatus*), buretele-de-cerneală (*Coprinus atramentarius*), buretele-de-rouă (*Coprinus micaceus*), *Psathyrella velutina*, *Psathyrella pyrotricha*, *Psathyrella spadicea*, *Psathyrella hydrophyla*, *Agrocybe aegerita*, *Agrocybe dura*, popincii sau gheba-ciobanilor (*Pholiota mutabilis*), *Pholiota aurea*, bureții-solzoși (*Pholiota squarrosa*), *Pholiota adiposa*, *Flammula lenta*, *Stropharia aeruginosa*, *Cortinarius praestans*, *Cortinarius collinitus*, *Cortinarius fulgens*, *Cortinarius multiformis*, hreanul-pădurii (*Cortinarius varius*), *Cortinarius violaceus*, *Cortinarius armillatus*, *Leucocortinarius bulbiger*, ciuperca-țiğănească (*Rozites caperata*), bureții-de-prun (*Rhodophyllus prunuloides*), *Rhodophyllus sericeus*, bălușca-molidului (*Gomphidius glutinosus*), bălușca-purpurie (*Gomphidius viscidus*), *Gomphidius maculatus*, hribul sau mânătarca (*Boletus edulis*), turta-vacii sau văcuțele (*Boletus luteus*), pitoanca (*Boletus aereus*), mânătarca (*Boletus pinicola*), hribul-domnesc (*Boletus regius*), *Boletus appendiculatus*, pitoașca (*Boletus granulatus*), hribul-albastru (*Boletus cyanescens*), hribul-castaniu (*Boletus castaneus*), pitărcuța (*Boletus aurantiacus*), chitarca sau hribul-plopului (*Boletus duriusculus*), boletusul-cu-piciorul-roșu (*Boletus erythropus*), *Boletus fragrans*, *Boletus fechtneri*, hribul-murg (*Boletus badius*), *Boletus pulverulentus*, buretele-elegant (*Boletus elegans*), bureții-de-stejar (*Boletus sanguineus*), buretele-de-mesteacăn sau pitarca-de-mesteacăn (*Boletus scaber*), buza-berzei (*Boletus subtomentosus*), hribul-de-mușchi (*Boletus chrysenteron*), buretele-cerbilor (*Boletus parasiticus*), *Boletus aeruginascens*, *Boletus tridentinus*, *Boletus lividus*, *Boletus crocipodius*, *Boletus impolitus*, pita-vacii (*Boletus bovinus*), *Boletus queletii*, *Boletus variegatus*, *Boletus cramesinus*, *Boletus rubellus*, roșcovul (*Lactarius deliciosus*), iuțarii sau bureții-iuți (*Lactarius piperatus*), roșcovelul (*Lactarius volemus*), rășcovul (*Lactarius deterrimus*), *Lactarius sanguifluus*, rășcovul-de-mesteacăn sau bureții-flocoși (*Lactarius salmonicolor*), crântăneii sau vinețica-lăptoasă (*Russula delica*), *Russula ochroleuca*, *Russula decolorans*, scrumbia-pădurii (*Russula xerampelina*), pânișoara (*Russula lepida*), *Russula rosacea*, *Russula mustelina*, hulubița-pestriță sau oițele sau și pânișoara-verzuie (*Russula virescens*), hulubița sau vinețica (*Russula cyanoxantha*), pâinea-pământului (*Russula vesca*), *Russula puellaris*, *Russula paludosa*, *Russula olivascens*, pânișoara (*Russula alutacea*), hulubița sau hulubița-aurie (*Russula aurata*), pânișoara-cucului (*Russula integra*), *Russula nigricans*, vinețica-porcului (*Russula aeruginea*), vinețica-ciobanului (*Russula lutea*), *Russula claroflava*, *Russula obscura*, *Russula lilacea*, *Russula palumbina*, *Russula heterophylla*, *Russula velenovskyi*, *Russula roseipes*, *Russula nauseosa*, *Russula chamaeleontina*, *Russula pseudointegra*, beșica-porcului (*Calvatia maxima* sau *Langermannia gigantea* sau și *Bovista gigantea*) - când ieșiți prin pajiști o vedeți sub formă de minge, care la maturitate capătă o culoare verzulie, fisurându-se spre a elibera în mediul înconjurător câteva miliarde de spori -, buretele-iepuresc sau mingea-de-puf (*Clavatia utriformis*), pufaiul-comun sau buretele-cerbilor (*Lycoperdon piriformae*), cașul-ciorii (*Lycoperdon perlatum*), gogoașa (*Bovista nigrescens*), zburătoarea-cenușie (*Bovista plumbea*), *Aleuria vesiculosa*, urechiușile (*Aleuria aurantia*), *Otidea onotica*, urechiușa-bârligată (*Peziza badia*), trufa-de-vară (*Tuber aestivum*), *Tuber rufum*, *Tuber puberulum*, trufa-albă-de-Transilvania (*Choiromyces venosus*)...

Ciuperci toxice :

Buretele-viperei (*Amanita phalloides*), buretele-pestriț (*Amanita panterina*), muscarița (*Amanita muscaria*), buretele-primăvăratic (*Amanita verna*), *Amanita virosa*, *Amanita regalis*, *Amanita porphyria*, buretele-de-lămâie (*Amanita citrina*), *Agaricus xanthodermus*, *Omphalotus olearius*, *Clitocybe dealbata*, *Clitocybe cerussata*, *Clitocybe rivulosa*, *Clitocybe candicans*, cenușăreasa sau ciuperca-cețurilor (*Clitocybe nebularis*), *Tricholoma pardinum*, gălbenița (*Tricholoma sulphureum*), *Cortinarius orellanus*, bureții-de-mesteacăn (*Cortinarius cinnamomeus*), *Dermocybe sanguinea*, *Hebeloma sinapizans*, *Inocybe fastigiata*, *Inocybe patouillardii*, ciuperca-pieptănușului (*Entoloma lividum*), *Entoloma rhodopolium*, *Rhodophyllus incanus*, hribul-țiğănesc (*Boletus satanas*), buretele-vrăjitoarei sau mitarcat-grasă sau și hribul-mistrețului (*Boletus luridus*), *Hydnotria tulasnei*, *Tuber excavatum*, *Tuber*

rapaeodorum, *Tuber fulgens*, buretele-cerbilor (*Scleroderma citrinum*), buretele-cerbilor-fals (*Scleroderma verrucosum*), pânișoara-piperată sau vinețica-focului sau și scuipatul-dracului (*Russula emética*), buretele-bălos sau băloșelul (*Russula foetens*), bureții-flocoși (*Lactarius torminosus*), *Lactarius scrobiculatus*, *Lactarius picinus*, *Lepiota helveola*, *Psilocybe semilanceata*, gheba-pucioasă (*Hypholoma fasciculare*), buretele-iepuresc sau mingea-de-puf (*Calvatia utriformis*), bureții-porcești (*Paxillus involutus*), *Rhodophyllus staurosporus*...

Remarcă: Unii naturaliști afirmă că luna septembrie aparține ciupercilor.

Plante:

Cum este normal, în luna septembrie sunt mult mai puține plante cu flori decât în luna august. Totuși, circa 27 % dintre specii rămân în acest sezon înflorite. Dintre cele pe care le regăsim în teren amintim aici cu petalele **albe** pe următoarele: pungulița (*Thlaspi arvense*), traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), ciucușoara sau albița (*Berteroa incana*), ridichea-sălbatică (*Raphanus raphanistrum*), năsturelul (*Nasturtium officinale*), sânzâienele (*Galium mollugo*), *Galium palustre*, lipicioasa (*Galium aparine*), *Galium rotundifolium*, gușaporumbelului (*Silene vulgaris* sau *Silene cucubalus* sau și *Silene inflata*), *Silene latifolia* sau *Silene alba* sau și *Melandrium album*, *Arenaria serpyllifolia*, hrana-vacii (*Spergula arvensis*), *Cerastium holosteoides* sau *Cersatium caespitosum*, săpunarița sau odogaciul (*Saponaria officinalis*), rocoina (*Stellaria media*), plescaița (*Myosoton aquaticum* sau *Stellaria aquatica*), pleșcaița (*Cucubalus bacifer*), șopârlaița-albă (*Parnassia palustris*), *Saxifraga rotundifolia*, măciulia (*Thesium bavarum*), cupa-vacii (*Convolvulus sepium* sau *Calystegia sepium*), zârna (*Solanum nigrum*), ciumăfaia (*Datura stramonium*), *Spirantes spiralis* sau *Spirantes autumnalis*, urzica-moartă (*Lamium album*), cătușnica (*Nepeta cataria*), busuiocul (*Ocimum basilicum*), sulfina-albă (*Melilotus albus*), coada-smeului (*Calla palustris*), iarba-roșie sau ardeiul-broaștei (*Polygonum persicaria*), iarba-roșie (*Polygonum lapathifolium*), troscotul-japonez (*Reynoutria japonica*), trifoiul-alb-târâtor (*Trifolium repens*), *Trifolium hybridum*, cucuta (*Conium maculatum*), dornicul (*Falcaria vulgaris*), morcovul (*Daucus carota*), petrinjeii-de-câmp-mari (*Pimpinella major*), petrinjeii-de-câmp (*Pimpinella saxifraga*), brânca-ursului (*Heracleum sphondylium*), cucuta-de-apă (*Cicuta virosa*), angelina-sălbatică (*Angelica sylvestris*), *Crithmum maritimum*, romanița-de-câmp (*Anthemis arvensis*), *Anthemis austriaca*, romanița-nemirositoare (*Matricaria perforata* sau *Matricaria inodora* sau și *Tripleurospermum perforatum*), margaretele (*Leucanthemum vulgare* sau *Chrysanthemum leucanthemum*), *Chrysanthemum atratum*, bătrânișul (*Conyza canadensis* sau *Erigeron canadensis*), bunghișorul (*Erigeron annuus* sau *Stenactis annua*), bănuțeii (*Bellis perennis*), coada-șoricelului (*Achillea millefolium*), rotoțelele-albe (*Achillea ptarmica*), turta (*Carlina acaulis*), albumița, floarea-de-colți, floarea-de-stâncă sau floarea-reginei (*Leontopodium alpinum*). Fructele păpălăului (*Physalis alkekengi*) devin acuma comestibile. În această perioadă planta seamănă cu un felinar japonez, de culoare portocalie. Exemplele întâlnite în teren au evadat adeseori din grădinile oamenilor.

Dintre plantele cu **florile galbene** regăsim în această lună rostopasca (*Chelidonium majus*), voinicica (*Sisymbrium sophia* sau *Descurainia sophia*), muștarul-de-câmp (*Sinapis arvensis*), napii (*Brassica napus*), *Erucastrum galicum*, ridichea-sălbatică (*Raphanus raphanistrum*), boghița (*Rorippa silvestris*), brânçuța (*Rorippa palustris* sau *Rorippa islandica*), ciucușoara (*Alyssum alyssoides* sau *Alyssum calycinum*), sânzâienele (*Galium verum*), *Ranunculus flammula*, boglarii (*Ranunculus sceleratus*), piciorul-cocoșului (*Ranunculus acris*), *Hypericum humifusum*, iarba-osului (*Helianthemum nummularium*), *Fumana procumbens*, cernețelul (*Geum urbanum*), turița-mare (*Agrimonia eupatoria*), *Oxalis europaea* sau *Oxalis stricta* sau și *Oxalis fontana*, coada-vacii (*Verbascum thapsus*), viorelele-de-ogoare (*Viola arvensis*), trei-frați-pătați (*Viola tricolor*), viorelele-galbene (*Viola biflora*), rechia (*Reseda lutea*), sulfina-galbenă (*Melilotus officinalis*), lucerna-galbenă

(*Medicago falcata*), *Impatiens parviflora*, *Melampyrum pratense*, sor-cu-frate (*Melampyrum nemorosum*), grâul-prepeliței sau miazănoapte (*Melampyrum arvense*), avrămeasa (*Kickxia elatine*), linarița (*Linaria vulgaris*), tămâița-de-câmp (*Ajuga chamaepitys*), jaleșul-de-câmp (*Stachys recta*), sugărelul (*Teucrium montanum*), iarba-unsuroasă (*Teucrium scorodonium*), cinstețul sau coceanul-căpresc (*Salvia glutinosa*), cânepița (*Galeopsis speciosa*), laptele-cucului (*Euphorbia helioscopia*), *Euphorbia paralias*, trifoiul-mărunt (*Medicago lupulina*), *Trifolium dubium* sau *Trifolium minus*, trifoiiașul (*Trifolium campestre*), mărarul (*Anethum graveolens*), păstârnacul (*Pastinaca sativa*), *Silaum silaus*, urechea-iepurelui (*Bupleurum falcatum*), coama-de-aur (*Aster linosyris*), splinuța (*Solidago virgaurea*), sânzâienele-de-grădină (*Solidago canadensis*), vetricele (*Tanacetum vulgare* sau *Chrysanthemum vulgare*), floarea-de-perină (*Anthemis tinctoria*), cioroiul (*Inula salicina*), solovârvarița (*Inula britannica*), dentița (*Bidens tripartita*), cârligioarele (*Bidens cernua*), spălăcioasa (*Senecio vernalis*), *Senecio viscosus*, cruciulița (*Senecio vulgaris*), capul-călugărului (*Leontodon autumnalis*), *Leontodon hispidus*, susaiul (*Sonchus arvensis*), susaiul-aspru (*Sonchus asper*), niloceaua sau crăstăvalul (*Cirsium oleraceum*), scăișorul sau turta (*Carlina vulgaris*), zgrăbunțica sau salata-câinelui (*Lapsana communis*), amăruța (*Picris hieracioides*), iarbagăinii (*Picris echioides* sau *Helminthotheca echioides*), vulturica (*Hieracium pilosella*), mărită-mă-mamă (*Rudbeckia laciniata*), *Rudbeckia hirta*, ambele specii cultivate fiind aduse din America de Nord. Tufe invazive de sânzâiene-de-grădină (*Solidago canadensis*) se găsesc la Sărata, Teaca, iar lângă Someș, în dreptul orașului Beclean, județul Bistrița-Năsăud.

Dintre plantele cu petale **roșii, roz sau purpurii** care înfloresc în luna septembrie, în culturi horticole originare din America de Nord amintim *Aster dumosus*, *Aster novii-belgii* și regăsim înflorite următoarele specii: *Cakile maritima euxina*, brândușa-de-toamnă (*Colchicum autumnale*), pufulița (*Epilobium hirsutum* și *Epilobium montanum*), vâlul-miresei (*Gypsophila muralis*), odogaciul sau săpunarița (*Saponaria officinalis*), *Petrorhagia saxifraga* sau *Tunica saxifraga* sau și *Kohlruschia saxifraga*, *Spergularia rubra*, *Spergularia media* sau *Spergularia maritima*, *Spergularia salina* sau *Spergularia marina*, garofița sau vâzdoaga (*Dianthus carthusianorum*), garoafa (*Dianthus deltoides*), garoafa-de-munte (*Dianthus superbus*), nalba-mare (*Althaea officinalis*), *Malva moschata*, cașul-popii (*Malva neglecta*), nalba (*Malva sylvestris*), *Malva alcea*, iarba-neagră sau mărtăloaga (*Calluna vulgaris*), scânteuța sau iarba-de-păsări (*Anagallis arvensis*), ciclamenul (*Cyclamen purpurascens* sau *Cyclamen europaeum*), iarba-grasă (*Sedum telephium*), ciocul-berzei (*Geranium lucidum*, *Geranium molle*, *Geranium dissectum*), năpraznica (*Geranium robertianum*), pliscul-cocorului (*Erodium cicutarium*), frigările (*Geranium palustre*), priboiul (*Geranium rotundifolium*), pliscarița (*Geranium pyrenaicum*), volbura (*Convolvulus arvensis*), fierea-pământului (*Centaurium erythraea* sau *Centaurium minus* sau și *Centaurium umbellatum*), miruța (*Anchusa officinalis*), sângele-voinicului (*Nigritella nigra*), fumarița (*Fumaria officinalis*), răchitanul (*Lythrum salicaria*), grâul-prepeliței sau miazănoapte (*Melampyrum arvense*), *Galeopsis bifida*, fața-mâței (*Galeopsis angustifolia*), lungurica (*Galeopsis tetrahit*), talpa-gâștei (*Leonorus cardiaca*), apărătoarea (*Clinopodium vulgare* sau *Satureja vulgaris* sau și *Calamintha clinopodium*), cimbrul (*Satureja hortensis*), busuiocul (*Ocimum basilicum*) bis, cătușele (*Ballota nigra*), bălbisa (*Stachis palustris*), sovârvul (*Origanum vulgare*), cătușnica (*Nepeta cataria*), cimbrisorul (*Thymus pulegioides* sau *Thymus ovatus*), iarba-roșie sau ardeiul-broaștei (*Polygonum persicaria*), iarba-roșie (*Polygonum lapathifolium*), buruiana-vermilor (*Polygonum mite*), sălcuța sau troscotul-de-baltă (*Polygonum amphibium*), sângerica (*Sanguisorba officinalis*), *Armeria maritima*, trifoiul-roșu (*Trifolium pratense*), *Trifolium hybridum*, papanășii (*Trifolium arvense*), căpșunica (*Trifolium fragiferum*), izma (*Mentha longifolia*), izma-broaștei (*Mentha aquatica*), bănuței (*Bellis perennis*), coada-șoricelului (*Achillea millefolium*) bis, albăstrița (*Centaurea jacea*), *Centaurea pseudophrygia*, sglăvocul (*Centaurea scabiosa*), ochiul-boului sau stelutele (*Erigeron alpinus*), scaiul (*Cirsium vulgare*), ciulinul (*Carduus nutans*), spinul (*Carduus acanthoides*), pălămida (*Carduus crispus*), crinul-roșietic (*Hemerocallis fulva*), întâlnit în

culturi ornamentale, originar din China, ciclamenul (*Cyclamen purpureus*). Fructele brusturelui (*Arctium minus*) se lipesc de șosete în timpul drumețiilor noastre de pe câmpuri, putând fi astfel deplasate și împrăștiate în niște locuri prielnice pentru o nouă germinație.

Dintre plantele cu **flori albastre, lila sau violet** care înfloresc în luna septembrie, în culturi horticole originare din America de Nord amintim pe *Aster novae-angliae* și le regăsim înflorite pe următoarele: *Cakile maritima euxina* bis, *Sherardaria arvensis*, *Gentianella ciliata*, *Veronica arvensis*, șopârlița (*Veronica serpyllifolia*), ventrilica (*Veronica persica* sau *Veronica byzantina*), bobornicul (*Veronica beccabunga*), brândușa-de-toamnă (*Colchicum autumnale*) bis, scânțeuța sau iarba-de-păsări (*Anagallis arvensis*) bis, *Gentiana germanica* sau *Gentianella germanica*, lumânărica (*Gentiana asclepiadea*), *Gentiana pannonica*, ghințura (*Gentiana pneumonanthe*), limba-boului (*Anchusa officinalis*), ochiul-lupului (*Anchusa arvensis* sau *Lycopsis arvensis*, nu-mă-uita (*Myosotis palustris*), rânza (*Campanula rapunculoides*), albăstrica (*Campanula rotundifolia*), *Campanula cochlearifolia* sau *Campanula pussilla*, ciucurele (*Campanula glomerata*), tri-frați-pătați sau barba-împăratului (*Viola tricolor*), lucerna (*Medicago sativa*), *Microrrhinum minus* sau *Chaenorhinum minus*, avrămeasa (*Kickxia elatine*) bis, busuiocul-sălbatic (*Prunella vulgaris*), urechea-porcului (*Salvia verticillata*), cimbrul-mare-de-munte (*Acinos alpina* sau *Calamintha alpina*), izmușoară-de-câmp (*Acinos arvensis* sau *Calamintha arvensis*), mirgăul (*Scutellaria galericulata*), cânepița (*Galeopsis speciosa*) bis, zabra (*Galeopsis pubescens*), iarba-păduchilor sau bălbisa (*Stachys sylvatica*), sporiciul (*Verbena officinalis*), ruinul sau floarea-văduvelor (*Succisa pratensis*), mușcatul-dracului sau verzoasa (*Knautia silvatica*), mușcatul-dracului sau tătăișa-albă (*Scabiosa columbaria*), limba-peștelui (*Limonium vulgare* sau *Stalice limonium*), *Jasione montana*, izma (*Mentha longifolia*), izma-broaștei (*Mentha aquatica*), pălămida (*Cirsium arvense*), stelița-vânăță (*Aster amellus*), bunghișorul (*Erigeron annuus* și *Erigeron acris*), albăstrițele sau vinețele (*Centaurea cyanus*), *Centaurea pseudophrygia*, *Centaurea jacea*, *Centaurea scabiosa*, *Cicerbita alpina* sau *Mulgedium alpinum*, cicoarea (*Cichorium intybus*), atârânătoarea sau ghețișoara sau și floarea-de-o-zi (*Commelina communis*), *Echinops banaticus*, tătarnica (*Echinops exaltatus* sau *E. commutatus*), *Echinops ruthenicus*, levănțița (*Lavandula angustifolia*).

Dintre plantele cu petale **verzi, brune sau ne semnificative** pe care le regăsim înflorite în luna septembrie sunt: ambrozia sau iarba-pârloagelor sau și iarba-de-paragină (*Ambrosia artemisiifolia*), broasca-apei sau limba-apei (*Potamogeton pusillus*), broasca-apei (*Potamogeton crispus*), ața-de-mare (*Ruppia maritima*), iarba-de-mare (*Zostera marina*), mătrița (*Zannichellia palustris*), șovarul (*Sparganium erectum* sau *Sparganium ramosum*), urzica-mare (*Urtica dioica*), urzica-mică (*Urtica urens*), parachernița (*Parietaria officinalis* sau *Parietaria erecta*), știrul (*Amaranthus retroflexus*), grășătoarea (*Sagina procumbens*), buruiana-surpăturii (*Scleranthus annuus*), feciorica (*Herniaria glabra*), căprița (*Atriplex litoralis*), loboda (*Atriplex patula* și *Atriplex hastata* sau *Atriplex prostrata*), brânca sau iarba-sărată (*Salicornia europaea*), iarba-de-sărătură (*Suaeda maritima*), săricica (*Salsola kali*), spanacul-ciobanilor (*Chenopodium bonus-henricus*), loboda sau spanacul-sălbatic (*Chenopodium album*), *Chenopodium polyspermum*, hrișca (*Fagopyrum esculentum* sau *Fagopyrum sagittatum*), hrișca-urcătoare (*Fallopia convolvulus* sau *Polygonum convolvulus*), măcrișelul (*Oxyria digyna*), troscotul (*Polygonum aviculare*), buruiana-viermilor (*Polygonum mite*), piperul-bălții (*Polygonum hidropiper*), *Rumex maritimus*, trepădătoarea (*Mercurialis annua*), aliorul sau laptele-cucului (*Euphorbia helioscopia*), laptele-câinelui (*Euphorbia peplus*), *Euphorbia paralias*, *Euphorbia exigua*, *Euphorbia humifusa* sau *Chamaesyce humifusa*, crețișoarele (*Aphanes arvensis*), măselarița sau nebunarița (*Hyoscyamus niger*), bubericul sau iarba-neagră (*Scrophularia nodosa*), drențele (*Callitriche palustris*), pătlagina-îngustă (*Plantago lanceolata*), *Plantago maritima*, *Plantago cornopus*, floarea-patului (*Gnaphalium sylvaticum* sau *Omalotheca sylvatica*), *Gnaphalium uliginosum* sau *Filaginella uliginosa*, flocoșelele (*Filago arvensis*), pelinarița sau pelinul-negru (*Artemisia vulgaris*).

Gramineele și speciile asemănătoare lor pe care le regăsim în floare în luna septembrie sunt: obsiga (*Bromus erectus*), hirușorul (*Poa annua*), firușca-șopârlelor (*Poa alpina*), trestia sau stuful (*Phragmites australis* sau *Phragmites communis*), iarba-albastră (*Molinia caerulea*), meișorul (*Digitaria sanguinalis* sau *Panicum sanguinalis*), bărboasa (*Bothriochloa ischaemum* sau *Andropogon ischaemum*), mohorul, mohorul-lat sau mohorul-înalt (*Echinochloa crus-galli*), mohorul-verde (*Setaria viridis*), orzul-șoarecilor (*Hordeum murinum*), coada-vulpiei (*Alopecurus geniculatus*), bumbăcarița (*Eriophorum scheuchzeri*), pipiriguțul (*Eleocharis palustris* și *Eleocharis acicularis*), *Isolepis setacea* sau *Scirpus setaceus*, rogozul (*Carex bohemica* sau *Carex cyperoides*, *Carex ferruginea*, pipirigul-american (*Juncus tenuis*), pipirigul-de-pădure (*Juncus acutiflorus*), iarba-broaștei sau iarba-bivolului (*Juncus bufonius*), *Juncus bulbosus* sau *Juncus supinus*.

Se produce maturația fructelor la salbă-moale (*Euonymus europeaeus*), mătură-verde sau drob (*Cytisus scoparius*), ienupăr (*Juniperus communis*), pin (*Pinus sylvestris*) – pentru conurile din anul al doilea, larice sau zadă (*Larix decidua*) – maturizarea semințelor, tisă (*Taxus baccata*), arin-negru (*Alnus glutinosa*), mesteacăn (*Betula pendula*), carpen (*Carpinus betulus*), brad (*Abies alba*), molid (*Picea abies*), fag (*Fagus sylvatica*), alun (*Corylus avellana*), paltin (*Acer pseudoplatanus*), crușin sau nebunel (*Frangula alnus*), frasin (*Fraxinus excelsior*), tulichină sau liliac-de-pădure (*Daphne mezereum*) – pe care păsările le consumă fără probleme, iar mamiferele le evită, afin (*Vaccinium myrtillus*), merișor sau afin-roșu (*Vaccinium vitis-idaea*), *Vaccinium uliginosum*, scoruș-păsăresc (*Sorbus aucuparia*) – foarte apreciate de păsări și mamiferele mici, mur (*Rubus fruticosus*), duglas (*Pseudotsuga menziesii*), caprifoi-german (*Lonicera periclymenum*), dârmox (*Viburnum lantana*), castan-porcesc (*Aesculus hippocastanum*), tei-cu-frunză-mare (*Tilia platyphyllos*), corn (*Cornus mas*), cătină-albă (*Hippophaë rhamnoides*), zâmbru (*Pinus cembra*)...

Prin urmare acum începe diseminarea semințelor la paltin-de-munte (*Acer pseudoplatanus*), arin-negru (*Alnus glutinosa*), fag (*Fagus sylvatica*), frasin (*Fraxinus excelsior*), duglas (*Pseudotsuga menziesii* sau *Pseudotsuga douglasii*), iar la tei-pucios (*Tilia cordata* sau *Tilia parvifolia*) și tei (*Tilia platyphyllos* sau *Tilia grandifolia*) diseminarea demarează de pe la mijlocul lunii. Continuă din lunile precedente diseminarea semințelor la mesteacăn (*Betula pendula* sau *Betula verrucosa*), cireș (*Prunus avium* sau *Cerasus avium*), iar la salcâm (*Robinia pseudoacacia*) aceasta va continua doar până spre sfârșitul lunii. Plopul-tremurător sau plopul-de-munte (*Populus tremula*) își va pierde toate frunzele până la sfârșitul lunii septembrie. Și alți **arbori** pierd o parte din frunzele producătoare de materie vegetală, de care depind erbivorele iar indirect carnivorele: fotosinteza încetează, ființele vii recurg la rezerve până la primăvara viitoare ori dacă nu, migrează.

În privința **arbuștilor**, de remarcat în teren următoarele aspecte: se regăsesc în floare iedera (*Hedera helix*), curpenul (*Clematis vitalba*), troscotul-japonez (*Reynoutria japonica*) - bis, precum și iarba-neagră sau mărtăloaga (*Calluna vulgaris*) - bis...

Ultimile lanuri sunt recoltate, câmpurile își schimbă culorile, galbenul și verdele cedând treptat locul nuanțelor maronii. Oamenii de pe Valea Someșului scot acum cartofii din pământ și îi depozitează pentru a fi conservați peste iarnă.

Remarcă: După 1990 multe terenuri agricole au fost abandonate și au avut loc și defrișări masive de pădure, așa că ambrozia (*Ambrosia artemisiifolia*) s-a putut extinde foarte mult în flora spontană din România, inclusiv în culturile agricole. Odată cu încălzirea globală a crescut puternic producția de polen, mai ales în perioadele de secetă. Urmare, la persoanele sensibile survin acum strănuturile, rinoreea, congestia nazală, conjunctivita alergică manifestată prin lăcrimare. De asemenea, la cei care smulg ambrozia poate apărea dermatita

de contact. Deși este o specie invazivă, fiind periculoasă pentru sănătatea populației, această plantă nu este încă recunoscută oficial ca plantă de carantină în țara noastră.¹

În această perioadă se pot consuma următoarele părți de plante:

Frunzele tinere de urzică-mare (*Urtica dioica*), lobodă (*Atriplex patula*), lobodă sau spanac-sălbatic (*Chenopodium album*), spanacul-ciobanilor (*Chenopodium bonus-henricus*), știrul-aspru sau știrul-porcesc (*Amaranthus retroflexus*), măcrișel (*Oxyria digyna*), răculeț (*Polygonum bistorta*), hrișcă-urcătoare (*Polygonum convolvulus*), piperul-bălții (*Polygonum hydropiper*), măcrișul (*Rumex acetosa*), nalbă (*Malva sylvestris*), micșunele sau toporași (*Viola odorata*), hrean (*Armoracia rusticana*), muștar-negru (*Brassica nigra* sau *Sinapis nigra*), *Cakile maritima euxina* - în Dobrogea, traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), hrenoasă (*Lepidium latifolium*), boghiță sau hrean-sălbatic (*Rorippa sylvestris*), muștar-de-câmp (*Sinapis arvensis* sau *Brassica arvensis*), iarbă-roșie sau buruiana-viermelui (*Thlaspi arvense*), rechia sau poala-Sfintei-Mării (*Reseda lutea*), strugurii-ursului (*Arctostaphylos uvaursi*), *Sedum reflexum* sau *Sedum rupestre*, crețișoară (*Alchemilla vulgaris*), cebărea (*Sanguisorba minor*), lucernă (*Medicago sativa*), sulfină (*Melilotus officinalis*), trifoi-roșu (*Trifolium pratense*), pufuliță sau bisacăn (*Epilobium angustifolium*), măcrișul-iepurelui (*Oxalis acetosella*), piciorul-caprei (*Aegopodium podagraria*), chimen (*Carum carvi*), molotru sau săcăre-de-grădină sau și fenicul (*Foeniculum vulgare*), crucea-pământului (*Heracleum sphondylium*), păstârnac (*Pastinaca sativa*), limba-mielului sau otrățel (*Borago officinalis*), plumănărică sau mierea-ursului (*Pulmonaria officinalis*), tătăneasă (*Symphytum officinale*), urzică-moartă (*Lamium album*), levănțică (*Lavandula angustifolia*), mățăcină sau roiniță sau și iarba-stupului (*Melissa officinalis*), mentă-sălbatică (*Mentha arvensis*), cătușnică sau iarbă-flocoasă sau și iarba-mâței (*Nepeta cataria*), sovârv (*Origanum vulgare*), bălbisă sau iarba-păduchilor sau și jale (*Stachys sylvatica*), cimbrisor (*Thymus serpyllum*), pătlagină-mare (*Plantago major*), cărbuni sau pușca-dracului (*Phyteuma spicatum*), fetică (*Valerianella locusta oleracea*), crestată sau sălățică sau și salata-câinilor (*Aposeris foetida*), *Hypochaeris glabra* – rară în Mehedinți și Argeș, capul-călugărului (*Leontodon autumnalis*), susai-de-pădure (*Mycelis muralis* sau *Lactuca muralis*), susai (*Sonchus oleraceus*), păpădie (*Taraxacum officinale*), bănuței sau părăluțe (*Bellis perennis*), scai-gălbincios sau nilocea sau și crăstăval (*Cirsium oleraceum*), lemnul-Maicii-Domnului (*Santolina chamaecyparissus*), podbal sau gălbenele (*Tussilago farfara*), vetrice sau călăpăr (*Tanacetum vulgare*) – cu prudență, planta fiind puțin toxică –, *Allium vineale*...

Plantele, respectiv **tijele** tinere de paracherniță (*Parietaria officinalis*), rocoină (*Stellaria media*), iarbă-grasă sau grașiță (*Portulaca oleracea sylvestris*), iarbă-sărată sau brâncă (*Salicornia europaea*), năsturel (*Nasturtium officinale*), mățăcină sau roiniță sau și iarba-stupului (*Melissa officinalis*), bălbisă, iarba-păduchilor sau jale (*Stachys sylvatica*), bobornic (*Veronica beccabunga*), susai (*Sonchus oleraceus*), buruiana-cătanelor (*Galinsoga parviflora*)...

Rădăcinile (sau după caz, **rizomii**, **tuberculi**, **bulbii**) de ferigă-de-câmp (*Pteridium aquilinum*), răculeț (*Polygonum bistorta*), hrean (*Armoracia rusticana*), traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), hrenoasă (*Lepidium latifolium*), cernețel sau rădichioară (*Geum urbanum*), coada-racului sau argentină (*Potentilla anserina*), păstârnac (*Pastinaca sativa*), *Peucedanum ostruthium*, clopoței (*Campanula rapunculus*), cărbuni sau pușca-dracului (*Phyteuma spicatum*), crestată sau sălățică sau și salata-câinilor (*Aposeris foetida*), cicoare (*Cichorium intybus*), *Scolymus hispanicus* – în județele Giurgiu, Constanța și Tulcea, salsifi-spaniol (*Scorzonera hispanica*), păpădie (*Taraxacum officinale*), țâța-caprei (*Tragopogon*

¹ Cf. [https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Ambrozie_\(plantă\)](https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Ambrozie_(plantă))

pratensis), scai sau scaiul-oii (*Arctium lappa*), iarbă-mare (*Inula helenium*), armurariu (*Silybum marianum*), pir-târâtor (*Elymus repens*), *Allium vineale*...

Florile de mac (*Papaver rhoeas*), spanacul-ciobanilor (*Chenopodium bonus-henricus*), muștar-negru (*Brassica nigra* sau *Sinapis nigra*), traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), ridiche-sălbatică (*Raphanus raphanistrum*), boghiță sau hrean-sălbatic (*Rorippa sylvestris*), rechia sau poala-Sfintei-Mării (*Reseda lutea*), lucernă (*Medicago sativa*), sulfină (*Melilotus officinalis*), trifoi-roșu (*Trifolium pratense*), pufuliță sau bisacăn (*Epilobium angustifolium*), angelină-sălbatică (*Angelica sylvestris*), limba-mielului sau otrățel (*Borago officinalis*), plumânărică sau mierea-ursului (*Pulmonaria officinalis*), isop (*Hyssopus officinalis*), urzică-moartă (*Lamium album*), levănțică (*Lavandula angustifolia*), mătăcină sau roiniță sau și iarba-stupului (*Melissa officinalis*), mentă-sălbatică (*Mentha arvensis*), cătușnică sau iarbă-flocoasă sau și iarba-mâței (*Nepeta cataria*), sovârv (*Origanum vulgare*), cimbrisor (*Thymus serpyllum*), răsfug (*Chondrilla juncea*), păpădie (*Taraxacum officinale*), bănuței sau părăluțe (*Bellis perennis*), filimică (*Calendula arvensis*), mușețel (*Matricaria suaveolens* sau *Matricaria discoidea* sau și *Chamomilla suaveolens*), scai-gălbincios sau nilocea sau și crăstăval (*Cirsium oleraceum*), lemnul-Maicii-Domnului (*Santolina chamaecyparissus*), vetrice sau călăpăr (*Tanacetum vulgare*) – cu prudență, planta fiind puțin toxică, podbal sau gălbenele (*Tussilago farfara*)...

Fructele (conurile, semințele) de ienupăr (*Juniperus communis*), dracilă (*Berberis vulgaris*), mac (*Papaver rhoeas*), hamei (*Humulus lupulus*), fag (*Fagus sylvatica*) – jir, gorun (*Quercus petraea*) - ghindă, alun (*Corylus avellana*) - alune, lobodă sau spanacul-sălbatic (*Chenopodium album*), spanacul-ciobanilor (*Chenopodium bonus-henricus*), știrul-aspru sau știrul-porcesc (*Amaranthus retroflexus*), hrișcă-urcătoare (*Polygonum convolvulus*), piperul-bălții (*Polygonum hydropiper*), muștar-negru (*Brassica nigra* sau *Sinapis nigra*), traista-ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*), ridiche-sălbatică (*Raphanus raphanistrum*), muștar-de-câmp (*Sinapis arvensis* sau *Brassica arvensis*), iarbă-roșie sau buruiana-viermelui (*Thlaspi arvense*), strugurii-ursului (*Arctostaphylos uvaursi*), afin (*Vaccinium myrtillus*), răchițele (*Oxycoccus palustris* sau *Vaccinium oxycoccus*), agriș (*Ribes uva-crispa*), păr-sălbatic (*Amelanchier ovalis*), păducel (*Crataegus laevigata*), măr-pădureț (*Malus sylvestris*), păr-pădureț (*Pyrus piraster*), scoruș (*Sorbus domestica*), porumbar (*Prunus spinosa*), măceș (*Rosa canina*), bob-de-țarină sau mazăriche (*Lathyrus sylvestris*), lucernă (*Medicago sativa*), sulfină (*Melilotus officinalis*), cătină-albă (*Hippophaë rhamnoides*), corn (*Cornus mas*), angelină-sălbatică (*Angelica sylvestris*), chimen (*Carum carvi*), morcov-sălbatic (*Daucus carota*), molotru sau săcăre-de-grădină sau și fenicul (*Foeniculum vulgare*), crucea-pământului (*Heracleum sphondylium*), păstârnac (*Pastinaca sativa*), *Peucedanum ostruthium*, păpălău sau gogoși (*Physalis alkekengi*), turiță (*Galium apparine*), soc-negru (*Sambucus nigra*), soc-roșu (*Sambucus racemosa*), călin (*Viburnum opulus*) – cu prudență și la maturitate, odos (*Avena fatua*), meișor (*Digitaria sanguinalis*), pir-târâtor (*Elymus repens*), rourică (*Glyceria fluitans*), orzul-șoarecilor (*Hordeum murinum*), trestie sau stof (*Phragmites australis*), mohor-verde (*Setaria viridis*)...

Remarcă: Măceșul (*Rosa canina*) oferă fructele sale roșii, bogate în vitamina C. După primele înghețuri li se înmoaie pulpa și, drept urmare, pot fi recoltate. Dacă se pun în congelator, înainte, se produce același lucru. Unii oameni le consumă sub formă de dulceață, compot sau ceai, la care se adaugă uneori puțină scorțișoară. Bogat în taninuri și flovoane, se crede că protejează intestinele și activează circulația sângelui. Poate că și din acest motiv unii cunoscători îl asociază, simbolic, cu primele iubiri.

Medicinale:

Se pot recolta, în cursul lunii septembrie, **rădăcini (radix, tuber)** iar după caz **rizomi (rhizoma), bulbi (bulbus)** de ferigă (*Dryopteris filix-mas*), năvalnic (*Asplenium scolopendrium* sau *Phyllitis scolopendrium*), omag (*Aconitum tauricum*), spânz (*Helleborus purpurascens*), ipcărișe (*Gypsophila paniculata*), săpunarișă (*Saponaria officinalis*), răculeț (*Polygonum bistorta*), ștevia-stânelor (*Rumex alpinus*), sică (*Limonium gmelini* sau *Statice gmelini*), urzică (*Urtica dioica*), cernețel (*Geum urbanum*), sclipeți (*Potentilla erecta*), lemn-dulce (*Glycyrrhiza echinata* și *Glycyrrhiza glabra*), frâsinel (*Dictamnus albus*), angelică (*Angelica archangelica*), morcov (*Daucus carota*), pătrunjel (*Petroselinum hortense*), pătrunjel-de-câmp (*Pimpinella saxifraga*), colțișor (*Dentaria bulbifera* sau *Cardamine bulbifera*), ridiche (*Raphanus sativus*), mutătoare (*Bryonia alba*), sfecla-roșie (*Beta vulgaris*), ciuboțica-cucului (*Primula veris*), lumânărica-pământului (*Gentiana asclepiadea*), ghințură (*Gentiana lutea*), ghințură-pătată (*Gentiana punctata*), mărăgună (*Atropa bella-donna*), cartof (*Solanum tuberosum*), limba-boului (*Anchusa officinalis*), tătăneasă (*Symphytum officinale*), turtă (*Carlina acaulis*), cicoare (*Cichorium inthybus*), vulturică (*Hieracium pilosella*), iarbă-mare (*Inula helenium*), păpădie (*Taraxacum officinale*), brândușă-de-toamnă (*Colchicum autumnale*), steregoaie (*Veratrum album*), pir (*Agropyron repens* sau *Elymus repens*), obligeană (*Acorus calamus*), rodul-pământului (*Arum maculatum*)... **frunze (folium)** sau după caz **acele** de năvalnic (*Asplenium scolopendrium* sau *Phyllitis scolopendrium*), jneapăn (*Pinus mugo*), curpen-de-pădure (*Clematis vitalba*), brad (*Abies alba*), norocel (*Sedum telephium*), urechelniță (*Sempervivum tectorum*), fragi (*Fragaria vesca*), prun (*Prunus domestica*), păr (*Pyrus sativa*), ciocul-berzei (*Erodium cicutarium*), iederă (*Hedera helix*), pătrunjel (*Petroselinum hortense*), varză-albă (*Brassica oleracea capitata*), brâncuță (*Sisymbrium officinale*), strugurii-ursului (*Arctostaphylos uva-ursi*), afin (*Vaccinium myrtillus*), merișor-de-munte (*Vaccinium vitis-idaea*), ciuboțica-cucului (*Primula veris*), ciumăfaie (*Datura stramonium*), mierea-ursului (*Pulmonaria officinalis*), tătăneasă (*Symphytum officinale*), pătlagină-îngustă (*Plantago lanceolata*), pătlagină-mare (*Plantago major*), pătlagină (*Plantago media*), anghinare (*Cynara scolymus*), brusture-dulce (*Petasites hybridus*), rodul-pământului (*Arum maculatum*)... **plante (herba)** de brădișor (*Huperzia selago*), cornișor (*Lycopodium annotinum*), coada-calului (*Equisetum arvense*), fumarișă (*Fumaria officinalis*), feciorică (*Herniaria glabra*), piper-de-baltă (*Polygonum hydropiper*), troscot (*Polygonum aviculare*), iarbă-roșie (*Polygonum persicaria*), sulfină (*Melilotus officinalis*), pufuliță-cu-flori-mici (*Epilobium parviflorum*), sunătoare (*Hypericum perforatum*), brâncuță (*Sisymbrium officinale*), zămoșiță (*Hibiscus trionum*), iarbă-neagră (*Calluna vulgaris*), tămâiță (*Chenopodium ambrosioides*), scânteuță (*Anagalis arvensis*), fierea-pământului (*Centaurium erythraea*), sânzâiene-galbene (*Galium verum*), boz (*Sambucus ebulus*), volbură (*Convolvulus arvensis*), lăsnicior (*Solanum dulcamara*), mierea-ursului (*Pulmonaria officinalis*), silur (*Euphrasia rostkoviana*), sporici (*Verbena officinalis*), urzică-moartă-albă (*Lamium album*), cervană (*Lycopus europaeus*), izmă-creață (*Mentha crispa*), busuioc (*Ocimum basilicum*), măghiran (*Origanum majorana*), cimbrisor (*Thymus serpyllum*), pelin-negru (*Artemisia vulgaris*), tarhon (*Artemisia dracuncululus*), vulturică (*Hieracium pilosella*), splinuță (*Solidago virgaurea*), vetrice (*Tanacetum vulgare*), păpădie (*Taraxacum officinale*)... **flori (flores sau flos)** de sulfină (*Melilotus officinalis*), trifoi-alb (*Trifolium repens*), trifoi-roșu (*Trifolium pratense*), ciocul-berzei (*Erodium cicutarium*), nalbă-mare (*Althaea officinalis*), nalbă-de-pădure (*Malva sylvestris*), iarbă-neagră (*Calluna vulgaris*), ciuboțica-cucului (*Primula veris*), lumânărică (*Verbascum phlomoides*), urzică-moartă-albă (*Lamium album*), gălbenele (*Calendula officinalis*), albăstriță (*Centaurea cyanus*) – antodiile, mușețel-român (*Chamaemelum nobile*), schinel (*Chnicus benedictus*), siminoc (*Helichrysum arenarium*), crăițe (*Tagetes patula*), vetrice (*Tanacetum vulgare*)... **scoarță (cortex)** de tulichină (*Daphne mezereum*)... **fructe (fructus)** și **semințe (semen)** de castan (*Castanea sativa*), păducel (*Crataegus monogyna* și *Crataegus oxyacantha*), măr (*Malus domestica* sau *Malus pumila*), prun (*Prunus domestica*), porumbar (*Prunus spinosa*), păr (*Pyrus sativa*), măceș (*Rosa canina*), scoruș-de-munte (*Sorbus aucuparia*), fasole (*Phaseolus*

vulgaris), luminiță (*Oenothera biennis*), verigariu (*Rhamnus cathartica*) – când fructele sunt mature, viță-de-vie (*Vitis vinifera*), leuștean (*Levisticum officinale*), pătrunjel (*Petroselinum hortense*), anason (*Pimpinella anisum*), negrilică (*Nigella sativa*), mac-de-grădină (*Papaver somniferum*), hamei (*Humulus lupulus*) – strobili, conurile femele, nuc (*Juglans regia*) – pericarpul fructelor, crețișoară (*Alchemilla xanthochlora*), castan-sălbatic (*Aesculus hippocastanum*), ricin (*Ricinus communis*), cătină-albă (*Hippophaë rhamnoides*), corn (*Cornus mas*), mărar (*Anethum graveolens*), coriandru (*Coriandrum sativum*), fenicul (*Foeniculum vulgare*), brâncuță (*Sisymbrium officinale*), dovleac (*Curcubita pepo*), pepene-galben (*Cucumis melo*), pepene-verde (*Citrullus lanatus*), afin (*Vaccinium myrtillus*), tămâiță (*Chenopodium ambrosioides*), soc (*Sambucus nigra*), boz (*Sambucus ebulus*), ardei (*Capsicum annuum*), păpălău (*Physalis alkekengi*), armurariu (*Silybum marianum*), orez (*Oryza sativa*), porumb (*Zea mays*) - **mătasea (stigmata)**...

Alte aspecte: Socul (*Sambucus nigra*) care propune fructele sale celor pofricioși, sunt consumate atât de mamifere, cât și de păsări și oameni, de aceștia din urmă încă din neolitic. Are virtuți medicinale numeroase fiind servite sub formă de dulceată, sirop, suc, vinuri...²

Păianjeni:

Păianjenul-viespe (*Argiope bruennichii*) suspendă pe plante niște coconi bine izolați, cu aspect de baloane, acoperiți cu o pânză de forma hârtiei. Uneori acești coconi care sunt plini cu ouă, se găsesc pe pietre sau sub coaja arborilor. Adulții mor înainte de venirea iernii.

Femela păianjenului-cu-cruce (*Araneus diadematus*) stă la pândă, așteptând ca victimele ei să se încurce într-o pânză de cca. 40 de cm diametru. Noaptea femela își reface întreaga porțiune din pânza distrusă.

Păianjenul-cu-picioaroare (*Phalangium opilio*) se maturizează. Este o specie care nu-și construiește nici pânză și nu secretă nici venin. În schimb are patru perechi de picioare lungi dintre care unul și-l poate lăsa prădătorului spre a scăpa, în cazul în care este urmărit.³

Insecte:

La sfârșitul verii bondarii (*Bombus lucorum*) se împerechează. Masculii și unii membri ai coloniei mor. Femelele fecundate își caută adăpost pentru hibernare. Ele vor putea fi observate din nou doar la primăvară, pe florile vernale.⁴

Pești, crustacee :

Încep reproducerea păstrăvul-de-lac (*Salmo trutta lacustris*), racul-de-râu (*Astacus astacus*) și racul-de-baltă (*Astacus leptodactylus*). Pescuitul este permis pentru toate speciile de pești din apele de șes, care trag bine acuma. La munte, începând cu 15 septembrie, pescuitul la păstrav indigen (*Salmo trutta fario*), păstrăv fântanel (*Salvelinus fontinalis*) și coregon (*Coregonus albula*) va fi oprit. Rămâne deschis pentru lipan (*Thymallus thymallus*).

Amfibieni și reptile:

Dacă toamna se anunță rece, șarpele-de-alun (*Coronella austriaca*) intră în hibernare.

Păsări:

² http://www.lasne-nature.be/In/images/pdf/bulletin/LN_107.pdf

³ idem

⁴ idem

Uliul-păsărar (*Accipiter nisus*): puii devin independenți și reușesc să vâneze păsări mici, precum părinții lor, urmărindu-le. Huhurezul-mic (*Strix aluco*): puii își perfecționează tehnica de vânătoare. Zboară pe loc, precum adulții, lângă coronamentul arborilor pentru a trezi păsările și a le determina să zboare spre a le putea apoi captura. La puțin timp după asfințit își aude cântecul. Exemplarele tinere, născute în decursul anului, devenind independente își caută propriul lor teritoriu. Dacă se instează într-un teritoriu ocupat, proprietarii îi vor alunga pe inștruși în altă parte. Cântecul nocturn al huhurezilor se explică astfel: tinerii semnalează prezența lor în teren, iar adulții își apără teritoriul. Cucul (*Cuculus canorus*): puilul zboară și se hrănește singur cu insecte, hoinărind solitar înainte ca să migreze spre Africa ecuatorială, de Sud sau de Est, zburând singuri, noaptea, pe la începutul lunii, asemenea exemplarelor adulte plecate din iulie spre a-și petrece iarna acolo. Ciocănitorea-pestriță-mare (*Dendrocopos major*): fiind mare amatoare de semințe de conifere poate fi văzută adesea în această perioadă cărând în cioc câte un con de pin. Gaița (*Garrulus glandarius*): se urcă pe mușuroaie sprijinindu-se în coadă, desfăcându-și aripile, spre a se lăsa invadată de furnici. Acidul formic pe care acestea îl eliberează ca să se apere are efect de insecticid asupra paraziților ascunși între pene. Pițigoiul-mare (*Parus major*): se mișcă fără încetare, făcând acrobații printre frunze și ramuri în căutarea insectelor. Pitulicea-fluierătoare (*Phylloscopus trochilus*): încă de la începutul lunii plecările în Africa se intensifică. Pe la mijlocul lui septembrie puținii indivizi rămași caută fructe. Fâsa-de-pădure (*Anthus trivialis*): părinții și puii se separă, își caută hrana la sol – insecte sau păianjeni, fiind mai greu de observat. Începând cu primele zile din septembrie pleacă spre savanele Africii tropicale. Graurul (*Sturnus vulgaris*): face și el băi de furnici, pasărea luând insectele în cioc pe care le freacă pe penele mari ale aripilor spre a le curăța. Țicleanul (*Sitta europaea*): indivizii explorează scoarța arborilor fără încetare, mișcându-se repede pe trunchiuri, adesea cu capul în jos, căutând insecte și păianjeni. Pântărușul sau ochiuboului (*Troglodytes troglodytes*): familia se separă. Puii știu să-și procure singuri hrana. Dacă se întâmplă să iasă în loc descoperit par neliniștiți, ridicându-și coada. Puii de sex bărbătesc încep să cânte și să-și caute un teritoriu. Muscarul-gulerat (*Ficedula albicollis*): până spre jumătatea lunii și ultimii indivizi pleacă în Africa tropicală. Măcăleandrul (*Erithacus rubecula*): după năpârlire exemplarele tinere au pieptul de culoare portocalie și încep să cânte apărându-și teritoriul, cu atât mai mult cu cât în această perioadă apar și indivizi din Nord sau din Est. Mierla (*Turdus merula*): consumă râmele pe care le extrage din galerii, viermii fiind reținuți de pereți datorită perilor microscopici de pe inelele lor. Silvia-cu-cap-negru (*Sylvia atricapilla*): mănâncă multe insecte dar și fructe cărnoase înainte de a pleca în Africa. Forfecuța (*Loxia curvirostra*): în caz că semințele de conifere nu sunt suficiente, pot consuma și fructe de păducel (*Crataegus monogyna*). Botgrosul (*Coccothraustes coccothraustes*): este greu de observat, ascunzându-se prin frunziș unde se deplasează din creangă în creangă. Cinteza (*Fringilla coelebs*): se grupează în stoluri mici spre a explora împreună câmpurile, în căutarea hranei. Porumbelul-gulerat (*Columba palumbus*): exemplarele venite din Nordul și Estul continentului sporesc efectivele populațiilor. Cocoșul-de-munte (*Tetrao urogallus*): noaptea se așează pe creanga unui arbore, de regulă unul cunoscut, fiind bine camuflat și foarte atent la cele mai mici zgomote. Ierunca (*Bonasa bonasia*): masculul cântă pentru a atrage femelele, pe la începutul lunii, cățărât pe o cioată, cu gâtul retras între umeri, ridicându-și ciocul spre cer, umflându-se în pene.⁵

Alte remarci: Păsările își refac rezerva de grăsime, cu alte cuvinte de energie, necesară migrării sau pentru a putea înfrunta iarna ce urmează după acest anotimp. Rândunelele vânează insecte pentru a putea parcurge miile de kilometri către locurile de iernare din Africa. Seara se strâng laolaltă: lăstunii-de-casă (*Delichon urbica*) în arbori iar

⁵ Cf. Christiane Haguenauer – *Les oiseaux et la forêt*, Delachaux et Niestlé, Paris, 1997

rândunicile (*Hirundo rustica*) pe la marginea bălților. Ziua se văd grupate pe firele electrice. De reținut că ornitologi constată că rândunelele pleacă tot mai târziu spre sud.

Stoluri de sticleți (*Carduelis carduelis*) se pun acuma pe vârfurile scailor (*Carduus acanthoides*) pentru a le extrage semințele coapte din receptacul. Din acest motiv prin Moldova această specie este numită scaiete. Scorușul-de-munte sau sorbul-păsăresc (*Sorbus aucuparia*), socul-negru (*Sambucus nigra*) și sângerelul (*Cornus sanguinea*) oferă hrană și adăpost păsărilor diverse. Începe să plece în Africa și codroșul-de-pădure (*Phoenicurus phoenicurus*). Viesparul (*Pernis apivorus*), privighetoarea-roșcată (*Luscinia megarhynchos*) și cristelul-de-câmp (*Crex crex*), la fel, pleacă la sud de Sahara. Acuma se poate auzi strigătul huhurezului-mic (*Strix aluco*). Sunt masculii care cântă pentru a-și marca teritoriul și exemplarele tinere care exersează primele lor note. Această strigidă este strict nocturnă și se hrănește de regulă cu rozătoare. Se recunoaște după capul rotund și ochii mari, negri.

Alte aspecte: Se vânează becațina-comună (*Gallinago gallinago*), cioara-grivă (*Corvus corone cornix*), cioara-grivă-sudică (*Corvus corone sardonius*), cioara-de-semănătură (*Corvus frugilegus*), cioara-neagră (*Corvus corone corone*), ciocîrlia-de-câmp (*Alauda arvensis*), cocoșarul (*Turdus pilaris*), coțofana sau țarca (*Pica pica*), gaița (*Garrulus glandarius*) – cu precizarea că acuma celebra pasăre-silvicultor începe să planteze ghinda -, gainușa-de-baltă (*Gallinula chloropus*), gâsca-de-semănătură (*Anser fabalis fabalis*), gâsca-de-vară (*Anser anser rubrirostris*), gârlița-mare (*Anser albifrons*), graurul (*Sturnus vulgaris*), graurul-dobrogean (*Sturnus vulgaris balcanicus*), guguștiucul (*Streptopelia decaocto*), lișița (*Fulica atra*), porumbelul-gulerat (*Columba palumbus*), porumbelul-de-scorbură (*Columba oenas*), prepelița (*Coturnix coturnix*), rața-mare (*Anas platyrhynchos*), rața-mică (*Anas crecca*), rața-fluierătoare (*Anas penelope*), rața-cu-cap-castaniu (*Aythya ferina*), rața-moțată (*Aythya fuligula*), rața-pestriță (*Anas strepera*), rața-sunătoare (*Bucephala clangula*), rața-lingurar (*Anas clypeata*), rața-sulițar (*Anas acuta*), rața-cârâitoare (*Anas querquedula*), rața-cu-cap-negru (*Aythya marila*), sitarul-de-pădure (*Scolopax rusticola*), stâncuța (*Corvus monedula*), sturzul-de-vâsc (*Turdus viscivorus*), sturzul-cântător (*Turdus philomelos*), sturzul-viilor (*Turdus iliacus*), turturica (*Streptopelia turtur*) și ierunca (*Bonasa bonasa*) - aceasta din urmă cu începere de la 15 septembrie.⁶

Mamifere:

Liliacul-de-seară (*Nyctalus noctula*): la începutul toamnei, zborul de amurg anunță migrarea unei părți din populație. Cuplurile formate nu sunt de durată. Liliacul-urecheat (*Plecotus auritus*): puii stau agățați, cu picioarele în sus, își desfac aripile pregătindu-se să zboare pentru procurarea hranei. Dintre speciile de lilieci care se pregătesc să intre în peșteri, grote, mine, galerii, arbori scorburoși, cavități de clădiri, pentru hibernare amintim: liliacul-mare-cu-potcoavă (*Rhinolophus ferrumequinum*) și liliacul-urecheat-cenușiu (*Plecotus austriacus*) posibil și în octombrie, liliacul-de-apă sau liliacul-lui-Daubenton (*Myotis daubentoni*) și liliacul-mic (*Nyctalus leisleri*) pe la sfârșitul lunii, liliacul-cu-pielea-aspră (*Pipistrellus nathusii*), dacă această specie nu hibernează deja.

Fructele murului (*Rubus fruticosus*) constituie hrană delicioasă pentru viezuri (*Meles meles*), jderii-de-copac (*Martes martes*), jderii-de-piatră (*Martes foina*) și vulpi (*Vulpes vulpes*). Căpriorul (*Capreolus capreolus*) năpârlește iar, pentru a căpăta haina de iarnă. Capra-neagră (*Rupicapra rupicapra*) are acuma blană de culoare cenușie.

După 10 septembrie începe împerecherea la cerb-comun (*Cervus elaphus*), continuând la zimbru (*Bison bonasus*) și bizam (*Ondatra zibethicus*). Continuă fătările la iepure (*Lepus europaeus*), bizam, viezure.

⁶ Cf. www.vanatoare-vanator.ro

Vulpea (*Vulpes vulpes*) nu este ușor de observat, dar prezența sa în teren poate fi dedusă datorită excrementelor sau lășăturilor pe care le depune pe mușuroaie, pietre netede, în mijlocul drumurilor de unde mirosul se răspândește mult mai bine. Lășăturile sunt cilindrice și alungite, având între 6 și 10 cm lungime și 2 cm grosime, cu una dintre extremități ascuțită și răsucită. Culoarea lor variază în funcție de fructele consumate: negre de la afine, roșcate de la zmeură, rozalii de la coarne. Semințele și fructele măceșului și a sorbului, de exemplu, nu sunt digerate, așa că resturile acestora rămân foarte vizibile. Pot conține însă și păr, pene, fragmente de oase, carapace de insecte, deoarece vulpea are un meniu de hrană foarte variat.⁷

Altceva: Se vânează bizamul (*Ondatra zibethica*), capra-neagră (*Rupicapra rupicapra*) – numai exemplare de selecție, căpriorul (*Capreolus capreolus*), numai exemplare masculine, cerbul-lopătar (*Dama dama*), mistrețul (*Sus scrofa*), șacalul (*Canis aureus*), viezurele (*Meles meles*), vulpea (*Vulpes vulpes*), cerbul-carpatin (*Cervus elaphus*), câinele-enot (*Nyctereutes prociynoides*), dihorul-comun (*Mustela putorius*), hermelina (*Mustela erminea*), jderul-de-copac (*Martes martes*), jderul-de-piatră (*Martes foina*), marmota (*Marmota marmota*), muflonul (*Ovis aries musimon*), nevăstuica (*Mustela nivalis*) – ultimile 9 specii enumerate aici, numai cu începere de la 15 septembrie.⁸

Se aprovizionează sărăriile și se adună ultimele surse de furaje pentru fondurile de vânătoare.

Alte aspecte: În luna septembrie, la Năsăud (47° 17' N, 24° 24' E), ziua scade cu 1 oră și 37 de minute, după cum urmează: 9 minute în prima săptămână, incompletă, pentru 3 zile, câte 24 de minute în săptămânile a doua și a treia, 23 de minute în săptămâna a patra și 17 minute în săptămâna a cincea, acestea fiind socotite pentru ultimile 6 zile. (Editare ș: 09.2017)

Gavrilă Neamț – EUROPEA ROMANIA

⁷ Cf. http://www.lasne-nature.be/ln/images/Bulletins/LN111_internet.pdf

⁸ Cf. www.vanatoare-vanator.ro